

Cesta k plnohodnotnej prítomnosti

Pastoračná reflexia o zapojení do sociálnych médií

1) Ľudstvo urobilo v digitálnom veku veľký pokrok, ale jedna z naliehavých otázok, ktorú treba ešte vyriešiť, sa týka toho, ako môžeme ako jednotlivci či cirkevné spoločenstvo žiť v digitálnom svete ako „milujúci blížni“, ktorí sú autenticky prítomní a pozorní voči sebe navzájom počas nášho spoločného putovania po „digitálnych cestách“.

Technologický pokrok umožnil nové druhy ľudských interakcií. Preto už otázka naozaj nestojí tak, či sa zapojiť do digitálneho sveta, ale ako to urobiť. Zvlášť sociálne médiá sú miestom, kde ľudia komunikujú, vymieňajú si skúsenosti a pestujú vzťahy tak ako nikdy predtým. Zároveň však, keďže komunikácia je čoraz viac ovplyvňovaná umelou inteligenciou, je potrebné znovuobjaviť samotnú podstatu ľudského stretnutia. Za posledné dve desaťročia prešiel náš vzťah k týmto digitálnym platformám nezvratnou transformáciou. Objavilo sa povedomie, že tieto platformy sa môžu vyvinúť tak, aby sa stali priestormi, ktoré spolu vytvárame, a nielen niečím, čo pasívne používame. Mladí ľudia – rovnako ako tí starší – požadujú, aby sme sa s nimi stretávali tam, kde sa nachádzajú, a to aj na sociálnych sieťach, pretože digitálny svet je „významnou súčasťou identity a životného štýlu mladých ľudí“¹.

2) Mnohí kresťania hľadajú inšpiráciu a usmernenie, pretože sociálne médiá, jeden z prejavov digitálnej kultúry, majú hlboký vplyv na naše spoločenstvá veriacich i na naše individuálne duchovné cesty.

Príkladov vernej a tvorivej angažovanosti v sociálnych médiách je na celom svete veľa, a to tak zo strany miestnych spoločenstiev, ako aj jednotlivcov, ktorí na týchto platformách vydávajú svedectvo o svojej viere, často prenikavejšie ako inštitucionálna Cirkev. Existuje aj množstvo pastoračných a vzdelávacích iniciatív, ktoré vyvíjajú miestne cirkvi, hnutia, spoločenstvá, kongregácie, univerzity a jednotlivci.

3) Aj celosvetová Cirkev sa zaoberá digitálnou realitou. Napríklad každoročné posolstvá ku svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov už od roku 1967 ponúkajú a rozvíjajú úvahy na túto tému. Od deväťdesiatych rokov 20. storočia sa tieto posolstvá zaoberali používaním počítačov a od začiatku roku 2000 sa neustále zamýšľajú nad niektorými aspektmi digitálnej kultúry a sociálnej komunikácie. Pápež Benedikt XVI. v roku 2009 nastolil zásadné otázky týkajúce sa digitálnej kultúry a zaoberal sa zmenami v komunikačných modeloch, pričom uviedol, že médiá by mali nielen podporovať spojenie medzi ľuďmi, ale ich aj podnecovať k tomu, aby sa zapájali do vzťahov, ktoré podporujú „kultúru úcty, dialógu, priateľstva“². Následne Cirkev upevnila obraz sociálnych médií ako

¹ Biskupská synoda: Záverečný dokument predsynodálneho stretnutia počas prípravy na 15. riadne všeobecné zhromaždenie „Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania“, Rím, 19. – 24. marca 2018, 4.

² Benedikt XVI.: *Posolstvo na 43. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* „Nové technológie, nové vzťahy. Podporovať kultúru úcty, dialógu a priateľstva“ (24. máj 2009). *Aetatis novae* už v roku 1992 zmienovalo digitálne technológie a dva dokumenty z roku 2002 *Etika na internete* a *Cirkev a internet* sa hlbšie sústreďujú na kultúrny dosah internetu. Napokon apoštolský list sv. Jána Pavla II. z roku 2005 *Rýchly rozvoj* o otázkach, ktoré nastoľujú spoločenské komunikačné prostriedky. Okrem dokumentov, ktoré sa týkajú špecificky spoločenskej komunikácie, v ostatných desaťročiach sa venovali aj iné dokumenty Magistéria v niektorých častiach tejto téme. (pozri napr. *Verbum Domini* 113; *Evangelii gaudium* 62, 70, 87; *Laudato si'* 47, 102 – 114; *Gaudete et exsultate* 115; *Christus vivit* 86 – 90, 104 – 106; *Fratelli tutti* 42 – 50).

„priestorov“, a nie iba „nástrojov“, a vyzvala k tomu, aby sa dobrá zvesť ohlasovala aj v digitálnom prostredí.³ Pápež František zasa priznal, že digitálny svet je „neodlíšiteľný od sféry každodenného života“ a že mení spôsob, akým ľudstvo zhromažďuje poznatky, šíri informácie a rozvíja vzťahy.⁴

4) Okrem týchto úvah sa Cirkev začala aj prakticky angažovať v oblasti sociálnych médií.⁵ Nedávne historické obdobie jasne ukázalo, že digitálne médiá sú veľmi účinným nástrojom v službe Cirkvi. Dňa 27. marca 2020, v počiatočnom štádiu pandémie COVID-19, bolo Námestie svätého Petra prázdne, no zároveň akoby plné ľudí. Priamy televízny prenos totiž umožnil pápežovi Františkovi zrealizovať premieňajúci globálny zážitok: modlitbu a v závere posolstvo adresované svetu. Uprostred zdravotnej krízy, ktorá pripravila o život milióny ľudí, sa ľudia na celom svete, ktorí boli izolovaní v karanténe, ocitli v hlbokom spojení medzi sebou navzájom a s Petrovým nástupcom.⁶

Prostredníctvom tradičných médií a digitálnych technológií sa pápežova modlitba dostala do domácností a zasiahla životy ľudí na celom svete. Otvorená náruč Berniniho kolonády okolo námestia dokázala objasniť milióny ľudí. Hoci boli od seba fyzicky vzdialení, tí, ktorí sa v tomto okamihu pripojili k pápežovi, boli navzájom prítomní a mohli zažiť chvíľu jednoty a spoločenstva.

***

5) Nasledujúce stránky sú výsledkom úvah, na ktorých sa podieľali odborníci, pedagógovia, mladí profesionáli a lídri, laici, rehoľníci aj duchovní. Cieľom je venovať sa niektorým hlavným otázkam týkajúcim sa spôsobu, akým by kresťania mali používať sociálne médiá. Nemá to byť konkrétny „návod“ pre pastoračnú službu v tejto oblasti. Namiesto toho dúfame, že podporí spoločné uvažovanie o našich digitálnych skúsenostiach a povzbudí jednotlivcov aj spoločenstvá k tvorivému a konštruktívnemu prístupu, ktorý môže podporiť kultúru blízkosti.

Výzva podporovať pokojné, zmysluplné a starostlivé vzťahy na sociálnych sieťach vyvoláva v akademických a odborných, ale aj v cirkevných kruhoch diskusiu. Aký druh ľudskosti sa odráža v našej prítomnosti v digitálnom prostredí? Nakoľko sú naše digitálne vzťahy výsledkom hlbokej a úprimnej komunikácie a nakoľko ich jednoducho formujú nespochybniteľné názory a vášnivé reakcie? Koľko z našej viery nachádza živé a oživujúce digitálne vyjadrenia? A kto je môj „blížny“ na sociálnych sieťach?

***

---

³ Benedikt XVI.: *Posolstvo na 47. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* „Sociálne siete: dvere pravdy a viery; nové priestory evanjelizácie“ (24. január 2013).

⁴ František: *Posolstvo na 53. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov*, „Ved' sme si navzájom údmi“ (*Ef* 4, 25). Od sociálnych sietí k ľudskému spoločenstvu“ (24. január 2019).

⁵ Vatikán otvoril svoj prvý youtubový kanál v roku 2008. Od roku 2012 je Svätý Otec aktívny na twitteri a od roku 2016 na instagrame. Súčasne sa prítomnosť pápeža v digitálnych médiách stala jednou z metód jeho pastoračie, počnúc videoposolstvami v polovici roku 2000 až po videokonferencie napr. stretnutie s astronautmi medzinárodnej vesmírnej stanice v r. 2017. Pápežovo videoposolstvo pri príležitosti Super Bowl v USA a jeho *TED Talks* v r. 2017 a v 2020 sú len dva príklady digitálne sprostredkovanej pápežovej pastoračnej prítomnosti.

⁶ Priamy prenos zo *Statio Orbis* z 27. marca 2020 pritiahol na youtubovom kanáli Vatican news zhruba 6 miliónov divákov. Tieto počty nezahŕňajú následné sledovanie tejto udalosti zo záznamu prostredníctvom iných mediálnych kanálov. V samotný večer podujatia sa pripojilo 200 000 nových sledovateľov na @Franciscus na instagrame a aj po 27. marci 2020 naďalej patria medzi obsahy s najvyššou sledovanosťou v dejinách tohto účtu.

6) Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi,⁷ ktorým nás Ježiš núti odpovedať na otázku „Kto je môj blížny?“, vychádza z otázky znalca zákona: „Čo mám robiť, aby som bol dedičom večného života?“. Sloveso „dediť“ nám pripomína dedičstvo zaslúbenej zeme, ktorá v skutočnosti nie je ani tak geografickým územím, ako skôr symbolom niečoho hlbšieho a trvalejšieho, niečoho, čo musí každá generácia znovu objaviť a čo nám môže pomôcť prehodnotiť našu úlohu v nej.

I. Pozor na nástrahy na „digitálnych cestách“

Naučte sa pozerat' z perspektívy toho, ktorý padol do rúk zbojníkov (porov. Lk 10, 36)

Zaslúbená krajiny, ktorú treba znovu objaviť?

7) Sociálne médiá sú len jednou zo zložiek oveľa širšieho a komplexnejšieho fenoménu digitalizácie, ktorý je procesom presunu mnohých úloh a rozmerov ľudského života na digitálne platformy. Digitálne technológie môžu zvýšiť našu efektívnosť, podporiť naše hospodárstvo a pomôcť nám vyriešiť doteraz neriešiteľné problémy. Digitálna revolúcia rozšírila náš prístup k informáciám a našu schopnosť vzájomného spojenia ponad hranice fyzického priestoru. Proces, ktorý prebiehal už v posledných troch desaťročiach, urýchlila pandémia. Činnosti ako je vzdelávanie a zamestnanie, ktoré sa bežne vykonávali osobne, sa teraz môžu vykonávať na diaľku. Krajiny tiež uskutočnili významné zmeny vo svojich právnych a legislatívnych systémoch a osvojili si online zasadnutia a hlasovanie ako alternatívu k prezenčným stretnutiam. Rýchlosť, akou sa šíria informácie, tiež mení spôsob fungovania politiky.

8) S príchodom webu 5.0 a ďalších výtvarných v oblasti komunikácie bude mať v nasledujúcich rokoch čoraz väčší vplyv na naše vnímanie reality umelá inteligencia. Sme svedkami vývoja strojov, ktoré pracujú a rozhodujú za nás; ktoré sa dokážu učiť a predvídať naše správanie; senzorov na našej koži, ktoré dokážu merať naše emócie; strojov, ktoré odpovedajú na naše otázky a učia sa z našich odpovedí alebo používajú registre irónie a hovoria hlasmi či používajú výrazy tých, ktorí už nie sú medzi nami. V tejto neustále sa meniacej realite je ešte stále potrebné nájsť odpovede na mnohé otázky.⁸

9) Pozoruhodné zmeny, ktoré svet od vzniku internetu zažil, spôsobili aj nové napätie. Niektorí sa do tejto kultúry narodili, a preto sú tzv. „digitálnymi domorodcami“, iní si na ňu stále snažia zvyknúť ako „digitálni prisťahovalci“. V každom prípade, naša kultúra je teraz digitálnou kultúrou. Na prekonanie starej dichotómie medzi „digitálnym“ kontaktom a stretnutím „tvárou v tvár“ už niektorí nehovoria o „online“ a „offline“, ale len o „onlife“, čo

---

⁷ Spomedzi mnohých evanjeliových obrazov, ktoré možno vybrať ako inšpiráciu k tomuto textu bolo vybraté podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi, ktoré pre pápeža Františka predstavuje „podobenstvo o komunikátorovi“. Porov. *Posolstvo na 48. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* „Komunikácia v službe autentickému kultúry stretnutia“ (24. január 2014).

⁸ Napríklad: Kto určuje zdroje, z ktorých sa umelá inteligencia učí? Kto financuje týchto nových producentov verejnej mienky? Ako môžeme zaistiť, aby tí, čo pracujú na algoritmoch boli vedení etickými princípmi a pomáhali na globálnej úrovni šíriť nové povedomie a nové kritické myslenie s cieľom zredukovať na minimum chyby nových informačných platforiem? Nová mediálna gramotnosť musí zahŕňať kompetencie, ktoré ľuďom umožnia nielen kriticky a účinne zaobchádzať s informáciami, ale aj rozlišovať, aké používanie technológií čo najviac zmenší priepasť medzi humánnym a nehumánnym.

zahŕňa ľudský a spoločenský život v jeho rôznych prejavoch, či už v digitálnom alebo fyzickom priestore.

10) V kontexte integrovanej komunikácie, ktorá spočíva v konvergencii komunikačných procesov, zohrávajú sociálne médiá rozhodujúcu úlohu ako fórum, na ktorom sa formujú naše hodnoty, presvedčenia, jazyk a predpoklady o každodennom živote. Navyše pre mnohých, najmä v rozvojových krajinách, sa jediný kontakt s digitálnou komunikáciou deje cez sociálne médiá. Sociálne médiá používame nielen ako nástroj, no ešte skôr *žijeme* v ekosystéme, ktorého jadro formuje skúsenosť so sociálnym zdieľaním. Zatiaľ čo web naďalej *používame* na získavanie informácií alebo zábavu, na sociálne médiá sa obraciamе pri hľadaní spolupatričnosti a potvrdenia, čím sa z nich stáva životný priestor, v ktorom prebieha komunikácia základných hodnôt a presvedčení.

V tomto ekosystéme sa od ľudí žiada, aby dôverovali pravosti vyhlásení o poslaní spoločností poskytujúcich sociálne médiá, ktoré napríklad sľubujú, že zblížia svet, umožnia každému tvoriť a zdieľať myšlienky alebo dajú každému hlas. Hoci sme si vedomí, že tieto reklamné slogany sa len ťažko premietajú do praxe, pretože tieto spoločnosti sa oveľa viac zaujímajú o svoje zisky, stále týmto sľubom veríme.

11) V skutočnosti už pred niekoľkými desaťročiami, keď ľudia začali používať internet, zdieľali istú verziu tohto sna: nádej, že digitálny svet bude šťastným priestorom spoločného poznania, slobodných informácií a spolupráce. Internet mal byť tou „zasľúbenou krajinou“, kde sa ľudia budú môcť spoľahnúť na spoločné informácie na základe transparentnosti, dôvery a kompetentnosti.

Nástrahy, ktorým sa treba vyhnúť

12) Tieto očakávania sa však celkom nenaplnili.

Predovšetkým stále čelíme „digitálnej priepasti“. Hoci vývoj ide rýchlejšie než sme schopní mu správne porozumieť, mnohí ľudia stále nemajú prístup nielen k základným potrebám, ako sú potraviny, voda, oblečenie a zdravotná starostlivosť, ale ani k informačným a komunikačným technológiám. To ponecháva veľký počet ľudí na okraji cesty.

Okrem toho sa čoraz viac prejavuje „rozdelenie spôsobené sociálnymi médiami“. Platformy, ktoré sľubujú budovanie komunit a väčšie prepojenie ľudí, naopak, prehlbujú rôzne formy rozdelenia.

13) Na „digitálnych cestách“ si treba uvedomiť niektoré nástrahy, ktoré nám umožňujú lepšie pochopiť, ako k tomuto došlo.

Dnes už nie je možné hovoriť o „sociálnych médiách“ bez toho, aby sme nezohľadnili ich komerčnú hodnotu, t. j. bez toho, aby sme si uvedomili, že skutočná revolúcia nastala vtedy, keď obchodné značky a inštitúcie rozpoznali strategický potenciál sociálnych platforiem, čo prispelo k rýchlej konsolidácii jazykov a postupov, ktoré v priebehu rokov zmenili *používateľov* na *spotrebiteľov*. Navyše jednotlivci sú zároveň spotrebiteľmi aj tovarom: ako spotrebiteľom sa im ponúkajú *personalizované reklamy* a sponzorovaný obsah na mieru. Ako tovar sa ich profily a údaje predávajú iným spoločnostiam na rovnaký účel. Súhlasom s vyhláseniami zámerov spoločností prevádzkujúcich sociálne médiá používatelia zároveň prijímajú „podmienky“, ktoré zvyčajne nečítajú a nerozumejú im. Stalo sa bežným chápať

tieto „podmienky“ podľa starého príslovia, ktoré hovorí, že „*ak nezaplatíš, si produkt*“. Inými slovami, nie je to zadarmo: platíme minútami svojej pozornosti a bajtmí svojich údajov.

14) Rastúci dôraz na šírenie a obchodovanie s vedomosťami, údajmi a informáciami vytvoril paradox: v spoločnosti, kde informácie zohrávajú takú zásadnú úlohu, je čoraz ťažšie overiť si zdroje a presnosť digitálne šírených informácií. Obsahové preťaženie riešia algoritmy umelej inteligencie, ktoré neustále rozhodujú o tom, čo nám ukážu, na základe faktorov, ktoré sotva vnímame alebo intuitívne tušíme: nielen našich predchádzajúcich rozhodnutí, záľub, reakcií alebo preferencií, ale aj našej neprítomnosti a rozptýlenia, prestávok či trvania pozornosti. Digitálne prostredie, ktoré každý vidí – a dokonca aj výsledky online vyhľadávania – nie je nikdy rovnaké. Pri vyhľadávaní informácií v prehliadačoch alebo ich prijímaní v našom kanáli pre rôzne platformy a aplikácie si zvyčajne neuvedomujeme filtre, ktoré tieto výsledky podmieňujú. Dôsledkom tohto čoraz sofistikovanejšieho prispôsobovania výsledkov vyhľadávania je nútené vystavenie sa čiastkovým informáciám, ktoré potvrdzujú naše predstavy, posilňujú naše presvedčenie a vedú nás k izolácii v rámci „efektu dátovej bubliny“.

15) Online komunity na sociálnych sieťach sú „miestami stretávania“, ktoré sa zvyčajne formujú na základe spoločných záujmov v sieti „prepojených jednotlivcov“. Ľudia na sociálnych médiách sú vyhľadávaní na základe ich jedinečných vlastností, pôvodu, vkusu a preferencií a algoritmy stojace za online platformami a vyhľadávačmi majú tendenciu združovať tých, ktorí sú si „podobní“, zoskupovať ich a priťahovať ich pozornosť s cieľom udržať ich online. V dôsledku toho môžu sociálne platformy viesť k riziku, že zabránia svojim používateľom, aby sa skutočne stretli s „inými“, ktorí sú odlišní.

16) Všetci sme zažili hrozbu, že v dôsledku týchto automatizovaných systémov vzniknú takéto individualistické „priestory“, pričom niekedy podporujú aj extrémne správanie. Agresívne a negatívne diskurzy sa šíria ľahko a rýchlo a poskytujú živnú pôdu pre násilie, zneužívanie a dezinformácie. Na sociálnych sieťach na seba neustále reagujú rôzni aktéri, ktorí sa často osmeľujú pod pláštikom pseudonymov. Takéto interakcie sa zvyčajne výrazne líšia od interakcií, ku ktorým dochádza vo fyzickom priestore, kde naše konanie ovplyvňuje verbálna aj neverbálna spätná väzba iných.

17) Uvedomenie si všetkých týchto nástrah nám pomáha rozpoznať a demaskovať logiku, ktorá znečisťuje prostredie sociálnych médií, a hľadať riešenie takejto digitálnej nespokojnosti. Je dôležité oceniť digitálny svet a uznať ho ako súčasť nášho života. Avšak práve v komplementárnosti digitálnych a fyzických skúseností sa buduje ľudský život a cesta.

18) Na „digitálnych cestách“ mnohým ľuďom ubližuje rozdelenie a nenávisť. Nemôžeme to ignorovať. Nemôžeme byť len tichými pozorovateľmi. Ak chceme humanizovať digitálne prostredie, nesmieme zabúdať na to, koľko ľudí „zostalo pozadu“. To, čo sa deje, môžeme vidieť len vtedy, ak sa na to pozrieme z perspektívy zraneného človeka v podobenstve o milosrdnom Samaritánovi. Podobne ako sa v podobenstve rozpráva o tom, čo videl zranený muž, aj perspektíva digitálne marginalizovaných a zranených nám pomáha lepšie pochopiť dnešný čoraz zložitejší svet.

Nadväzovať vzťahy

19) V dobe, keď sme čoraz viac rozdelení a každý sa uzatvára do svojej bubliny, sa sociálne médiá stávajú cestou, ktorá mnohých vedie k ľahostajnosti, polarizácii a extrémizmu. Keď sa

jednotlivci k sebe navzájom nesprávajú ako k ľudským bytostiam, ale len ako k prejavom určitého názoru, ktorý nezdieraajú, čelíme ďalšiemu prejavu „kultúry vyradovania“, ktorá šíri „globalizáciu“ – a normalizáciu – „ľahostajnosti“. Izolovať sa vo vlastných záujmoch nemôže byť cestou k znovuzískaniu nádeje. Cestou vpred je skôr pestovanie „kultúry stretnutia“, ktorá podporuje sociálne priateľstvo a pokoj medzi rôznymi ľuďmi.⁹

20) Preto je čoraz naliehavejšia potreba využívať sociálne platformy spôsobom, ktorý presahuje vlastné siločiaru, vystupovať zo skupiny sebe „podobných“ a stretávať sa s inými.

Prijať „iného“, t. j. niekoho, kto zastáva opačné postoje ako ja alebo kto sa zdá byť „iný“, určite nie je ľahká úloha. „Prečo by ma to malo zaujímať?“ môže byť naša prvá reakcia. Tento postoj môžeme nájsť aj v Biblii, počnúc Kainovým odmietnutím byť strážcom svojho brata (porov. *Gn* 4, 9) a pokračujúc zákonníkom, ktorý sa Ježiša opýtal: „A kto je môj blížny?“ (*Lk* 10, 29) Zákonník chcel stanoviť hranicu, kto je a kto nie je môj blížny. Takmer sa zdá, akoby sme chceli nájsť ospravedlnenie pre svoju ľahostajnosť; vždy sa snažíme určiť hranicu medzi „nami“ a „nimi“, medzi „niekým, ku komu sa musím správať s úctou“ a „niekým, koho môžem ignorovať“. Takto sa takmer nepozorovane stávame neschopnými mať súcit s inými, akoby ich utrpenie bolo ich zodpovednosťou a nás sa netýkalo.¹⁰

21) Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi nás na druhej strane vyzýva, aby sme sa vedome postavili proti digitálnej „kultúre vyradovania“ a pomohli si navzájom vystúpiť zo svojej komfortnej zóny a dobrovoľne sa snažili osloviť druhého. To je možné len vtedy, ak sa vyprázdňime, pochopíme, že každý z nás je súčasťou tohto zraneného ľudstva, a uvedomíme si, že sa na nás niekto pozrel a mal s nami súcit.

22) Len vtedy môžeme – a musíme – byť tými, ktorí urobia prvý krok k prekonaniu ľahostajnosti, pretože veríme v „Boha, ktorý nie je ľahostajný“.¹¹ Môžeme a mali by sme byť tými, ktorí sa prestanú pýtať „ako veľmi sa mám starať o iných?“ a namiesto toho začnú konať ako blížni, odmietnu logiku vylúčenia a obnovia logiku spoločenstva.¹² Môžeme a mali by sme to byť my, kto prejde od koncepcie digitálnych médií ako individuálnej skúsenosti ku koncepcii založenej na vzájomnom stretnutí, ktoré podporuje budovanie komunity.

23) Namiesto toho, aby sme sa správali ako jednotlivci, vytvárali obsah alebo reagovali na informácie, myšlienky a obrázky zdieľané inými, mali by sme si položiť otázku: Ako môžeme spoluvytvárať zdravšie online zážitky, kde sa ľudia môžu zúčastňovať na rozhovoroch a prekonávať rozdiely v duchu vzájomného počúvania?

---

⁹ Porov. František: encyklika *Fratelli tutti* 30; apošt. exhortácia *Evangelii gaudium* 220; pozri tiež *Dokument o ľudskom bratstve pre mier a spolužitie vo svete* (4. február 2019): „Obraciame sa na [...] pracovníkov médií a kultúry vo všetkých častiach sveta, aby znovu oživilí hodnoty pokoja, spravodlivosti, dobra, krásy, ľudského bratstva a spolunažívania, aby potvrdili význam týchto hodnôt ako záchranej kotvy pre všetkých a všade ich šírili.

¹⁰ „Niektorí ľudia uprednostňujú radšej nepátrať, neinformovať sa, ale žiť si vo svojom blahobyte a pohodlnosti, hluchej voči bolestnému volaniu trpiaceho ľudstva. Temer bez toho, aby sme si to uvedomili, sa stávame neschopnými prežívať súcit s druhými, s ich tragédiou; nemáme záujem starať sa o nich, akoby za to, čo sa im stalo, bol zodpovedný niekto nám cudzí a nás sa to ani netýkalo.“ *Posolstvo Svätého Otca Františka na 49. svetový deň pokoja*, „Premôž ľahostajnosť, vydoby pokoj“ (1. január 2016); *Evangelii gaudium* 54.

¹¹ *Posolstvo Svätého Otca Františka na 49. svetový deň pokoja*, „Premôž ľahostajnosť, vydoby pokoj“ (1. január 2016).

¹² Porov. František: encyklika *Fratelli tutti* 67.

Ako môžeme komunitám umožniť, aby našli spôsoby, ako prekonať rozdiely a podporiť dialóg a rešpekt na sociálnych platformách?

Ako môžeme vrátiť online prostrediu to, čím môže a má byť: miestom zdieľania, spolupráce a spolupatričnosti, založeným na vzájomnej dôvere?

24) Každý môže prispieť k tejto zmene tým, že sa zapojí do spolupráce s ostatnými a bude pre nich výzvou v ich stretnutí s inými. Ako veriaci sme povolaní byť komunikátormi, ktorí zámerne smerujú k stretnutiu. Takto sa môžeme usilovať o stretnutia, ktoré sú zmysluplné a trvalé, a nie povrchné a pominuteľné. V skutočnosti tým, že digitálne spojenia orientujeme na stretávanie skutočných ľudí, vytváranie skutočných vzťahov a budovanie skutočných spoločenských vzťahov, vlastne pestujeme svoj vzťah s Bohom. Naš vzťah s Bohom sa však musí živiť aj prostredníctvom modlitby a sviatostného života Cirkvi, ktoré sa vo svojej podstate nikdy nemôžu obmedziť len na „digitálnu“ oblasť.

II. Od uvedomenia si ku skutočnému stretnutiu

Učiť sa od toho, ktorý mal súciti (porov. Lk 10, 33)

Cieľavedomí poslucháči/Cielené počúvanie

25) Úvahy o našej prítomnosti v sociálnych médiách sa začali uvedomením si spôsobu fungovania týchto sietí a príležitostí a výziev, ktoré predstavujú. Hoci pokušenie individualizmu a sebaapresadzovania je neodmysliteľnou súčasťou online sociálnych sietí, ako bolo opísané v predchádzajúcej kapitole, nie sme odsúdení na to, aby sme týmto postojom chtiac-nehctiac prepadli. Učeník, ktorý sa stretol s Kristovým milosrdným pohľadom, zažil niečo iné. Vie, že dobrá komunikácia sa začína počúvaním a uvedomovaním si toho, že má pred sebou druhého človeka. Cieľom vedomého počúvania je uľahčiť stretnutie a prekonať existujúce prekážky, vrátane prekážky ľahostajnosti. Takéto počúvanie je základným krokom pri zapájaní iných, je nevyhnutnou prvou zložkou komunikácie a požiadavkou autentického dialógu.¹³

26) V podobenstve o milosrdnom Samaritánovi pomohol zbitému a polomŕtvemu mužovi ten najneočakávanejší človek: v Ježišovej dobe boli totiž Židia a Samaritáni často v konflikte. Preto by sa skôr očakávalo nepriateľské správanie voči tomu druhému. Samaritán však nevnímal zbitého muža ako „iného“, ale jednoducho ako niekoho, kto potrebuje pomoc. Cítil súciti, vžil sa do kože toho druhého a dal niečo zo seba, zo svojho času a prostriedkov, aby vypočul a sprevádzal niekoho, koho stretol.¹⁴

27) Podobenstvo môže inšpirovať vzťahy na sociálnych sieťach, pretože ukazuje, že je možné, hlboko zmysluplné stretnutie dvoch úplne cudzích ľudí. Samaritán prekonáva „spoločenskú priepasť“: prekračuje hranice súhlasu a nesúhlasu. Keď kňaz a levita prechádzajú okolo zraneného muža, pocestný Samaritán ho vidí a má s ním súciti (porov. Lk 10, 33). Súciti znamená cítiť, že druhý človek je súčasťou mňa. Samaritán počúva príbeh tohto muža; stáva sa mu blízkym, pretože je pohnutý zo svojho vnútra.

¹³ *Posolstvo na 56. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov „Počúvať ušami srdca“ (24. január 2022).*

¹⁴ František: encyklika *Fratelli tutti* 63.

28) Lukášovo evanjelium nezaznamenáva žiadny dialóg medzi týmito dvoma mužmi. Môžeme si predstaviť scénu, ako Samaritán nájde zraneného muža a možno sa ho pýta: „Čo sa ti stalo?“ Ale aj bez slov, vďaka jeho postojovej otvorenosti a pohostinnosti sa začína stretnutie. Toto prvé gesto je prejavom jeho starostlivosti, a to je podstatné. Schopnosť počúvať a byť otvorený prijať príbeh druhého bez toho, aby sa obával kultúrnych predsudkov tej doby, mu nedovolila, aby zraneného muža nechal napospas smrti.

29) Interakcia medzi dvoma mužmi sa môže stať prvým gestom v digitálnom svete. Sme vyzvaní, aby sme videli hodnotu a dôstojnosť tých, ktorí sú iní ako my. Sme tiež vyzvaní, aby sme sa pozreli za hranice našej bezpečnej siete, našich siločiar a našich bublín. Stať sa blížnymi v prostredí sociálnych médií si vyžaduje cieľavedomosť. A všetko sa to začína schopnosťou dobre počúvať, dovoliť, aby sa ma dotkla realita druhého.

Zlodeji pozornosti

30) Počúvanie je základnou zručnosťou, ktorá nám umožňuje naviazať kontakt s ostatnými a nielen vymieňať si informácie. Naše mediálne zariadenia sú však nabité informáciami. Ocitáme sa v sieti informácií, v kontakte s ostatnými prostredníctvom zdieľaných textových, obrazových a zvukových príspevkov. Sociálne platformy nám umožňujú nekonečné rolovanie pri skúmaní tohto kontextu. Hoci video a zvuk určite zvýšili mediálnu pestrosť digitálnej komunikácie, naše sprostredkované interakcie stále zostávajú obmedzené. Informácie často nájdeme rýchlo a bez úplného a potrebného kontextu. Rovnako ľahko a rýchlo môžeme reagovať na informácie na obrazovke bez toho, aby sme hľadali celý príbeh.

31) Toto množstvo informácií má mnoho výhod: keď sme súčasťou siete, informácie sú ľahko a široko dostupné a prispôsobené našim záujmom. Môžeme získavať praktické informácie, udržiavať sociálne kontakty, skúmať zdroje, prehľbovať a rozširovať svoje vedomosti. Ľahký prístup k informáciám a komunikácii má tiež potenciál vytvárať inkluzívne priestory, ktoré dávajú hlas tým, ktorí sú v našich komunitách marginalizovaní v dôsledku sociálnej alebo ekonomickej nespravodlivosti.

32) Neobmedzená dostupnosť informácií zároveň prináša určité výzvy. Zažívame informačné *preťaženie/presýtenie*, keď naša kognitívna kapacita spracovania informácií trpí v dôsledku nadbytku tých, ktoré máme k dispozícii. Podobne zažívame preťaženie v oblasti sociálnych interakcií, keď sme vystavení vysokej miere sociálneho stresu. Rôzne webové stránky, aplikácie a platformy sú naprogramované tak, aby využívali našu ľudskú túžbu po uznaní a neustále bojujú o pozornosť ľudí. Samotná pozornosť sa stala najcennejším aktívom a komoditou.

33) V tomto kontexte je naša pozornosť rozptýlená, pretože sa snažíme orientovať v tejto ohromujúcej sieti informácií a sociálnych interakcií. Namiesto toho, aby sme sa sústredili na jeden problém v danom momente, naša *nepretržitá čiastočná pozornosť* rýchlo migruje z jednej témy na druhú. Keďže chceme byť „neustále pripojení“, sme vystavení pokušeniu okamžite zverejňovať príspevky, pretože sme fyziologicky závislí od digitálnej stimulácie, túžime po ďalšom a ďalšom obsahu v nekonečnom *rolovaní* a frustruje nás akýkoľvek nedostatok najnovších informácií. Hlavnou kognitívnou výzvou digitálnej kultúry je strata našej schopnosti hlboko a cieľavedome premýšľať. Skúmame povrch a zostávame v plytkých vodách, namiesto toho, aby sme o veciach uvažovali do hĺbky.

34) Musíme byť v tomto ohľade pozornejší. Bez ticha a priestoru na pomalé, hlboké a cieľavedomé premýšľanie riskujeme, že stratíme nielen svoje kognitívne schopnosti, ale aj hĺbku našich vzájomných vzťahov, ľudských aj s Bohom. Priestor na zámerné počúvanie, pozornosť a rozlišovanie pravdy sa stáva vzácnosťou.

Proces nazývaný pozornosť – záujem – túžba – činnosť, ktorý dobre poznajú reklamní pracovníci, je podobný procesu, ktorým každé pokušenie vstupuje do ľudského srdca a odvádza našu pozornosť od jediného skutočne zmysluplného a životodarného slova, od Božieho slova. Tak či onak, stále venujeme pozornosť prastarému hadovi, ktorý nám každý deň ukazuje nové ovocie. Tento plod sa zdá „na jedenie chutný, na pohľad krásny a na poznanie vábivý“ (Gn 3, 6). Podobne ako pri semenách slova zasiatych na okraji cesty, dovoľujeme zlu, aby sa k nám priblížilo a vzalo nám zasiaté slovo (porov. Mk 4, 14 – 15).

35) Pri tomto presýtení podnetmi a dátami, ktoré prijímame, je ticho vzácnou komoditou, pretože poskytuje priestor na sústredenie a rozlišovanie.¹⁵ Nutkanie vyhľadávať ticho v digitálnej kultúre zvyšuje dôležitosť sústredenia a počúvania. Vo vzdelávacom alebo pracovnom prostredí, ako aj v rodinách a komunitách, rastie potreba odpojiť sa od digitálnych zariadení. „Ticho“ možno v tomto prípade prirovnať k „digitálnej detoxikácii“, ktorá nie je len abstinenciou, ale skôr spôsobom, ako hlbšie vstúpiť do kontaktu s Bohom a s inými.

36) Počúvanie pramení z ticha a je základom starostlivosti o iných. Počúvaním prijímame človeka, ponúkame mu pohostinnosť a prejavujeme mu úctu. Počúvanie je z našej strany aj aktom pokory, pretože rozpoznávame pravdu, múdrosť a hodnotu mimo našej vlastnej obmedzenej perspektívy. Bez ochoty počúvať nie sme schopní prijať dar druhého.

Ušami srdca

37) Vzhľadom na rýchlosť a bezprostrednosť digitálnej kultúry, ktorá ohrozuje našu pozornosť a schopnosť sústrediť sa, je počúvanie v našom duchovnom živote čoraz dôležitejšie. Kontemplatívny prístup k životu je kontrakultúrny, dokonca prorocký a môže byť formujúci nielen pre jednotlivcov, ale aj pre celú kultúru.

Zapojenie sa do počúvania v sociálnych médiách je základným východiskom pre prechod k sieti, ktorú netvorí ani tak bajty, avatary a „lajky“, ako skôr ľudia.¹⁶ Týmto spôsobom sa posunieme od rýchlych reakcií, zavádzajúcich predpokladov a impulzívnych k vytváraniu príležitostí na dialóg, kladeniu otázok s cieľom dozvedieť sa viac, k prejavovaniu starostlivosti a súcitu a k uznávaniu dôstojnosti tých, s ktorými sa stretávame.

38) Digitálna kultúra výrazne zvýšila našu možnosť spojiť sa s inými. To nám tiež umožňuje oveľa viac počúvať. Keď hovoríme o „počúvaní“ v sociálnych médiách, často máme na mysli procesy monitorovania údajov, štatistiky ohľadom záujmu a činnosti zamerané na marketingovú analýzu sociálneho správania na sieťach. Samozrejme, to nestačí na to, aby sa sociálne médiá stali prostredím počúvania a dialógu. Cílené počúvanie v digitálnom

¹⁵ „Ticho je cenné, aby nám pomohlo pri nutnom rozlišovaní medzi mnohými podnetmi a odpoveďami, ktoré dostávame, a aby sme tak spoznali skutočne dôležité otázky a jasne ich formulovali. V komplexnom a pestrom svete komunikácie sa každopádne objavuje záujem mnohých ľudí o posledné otázky ľudského života.“

Posolstvo Svätého Otca Benedikta XVI. k 46. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov
„Mlčanie a slovo: cesta evanjelizácie“ (24. január 2012).

¹⁶ *Posolstvo Svätého Otca Františka k 48. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov*
„Komunikácia v službe autentickej kultúry stretnutia“ (24. január 2014).

kontexte si vyžaduje počúvanie „ušami srdca“. Počúvanie „ušami srdca“ presahuje fyzickú schopnosť vnímať zvuky. Namiesto toho nás núti otvoriť sa druhému celou svojou bytosťou: *ide o otvorenie srdca, ktoré umožňuje blízkosť*.¹⁷ Je to postoj pozornosti a pohostinnosti, ktorý je základom pre nadviazanie komunikácie. Takáto múdrosť sa týka nielen kontemplatívnej modlitby, ale aj tých, ktorí hľadajú autentické vzťahy a skutočné spoločenstvo. Túžba byť vo vzťahu s druhými a s Druhým – s Bohom – zostáva základnou ľudskou potrebou, ktorá sa prejavuje aj v túžbe po spojení typickej pre digitálnu kultúru.¹⁸

39) Vnútorň dialóg a vzťah s Bohom, ktorý nám umožňuje Boží dar viery, sú nevyhnutné na to, aby sme rástli v schopnosti dobre počúvať. V tomto vnútornom dialógu zohráva zásadnú úlohu aj Božie slovo. Modlitbové počúvanie slova vo Svätom písme prostredníctvom praxe duchovného čítania biblických textov, ako je to pri *lectio divina*, môže byť veľmi formujúce, pretože umožňuje pomalú, reflektívnu a kontemplatívnu skúsenosť.¹⁹

40) „Slovo dňa“ alebo „evanjelium zo dňa“ patria medzi najvyhľadávanejšie výrazy kresťanov na googli a možno povedať, že aj digitálne prostredie nám ponúklo mnoho nových a jednoduchších možností na pravidelné „stretanie“ sa s Božím slovom. Naše stretnutie so Slovom živého Boha, aj online, posúva náš prístup od sledovania informácií na obrazovke k stretnutiu s iným človekom, ktorý rozpráva príbeh. Ak máme na pamäti, že za obrazovkou sa spájame s inými ľuďmi, cvičenie počúvania môže rozšíriť pohostinnosť na príbehy iných a možnosť začať vytvárať vzťahy.

Rozlišovať našu prítomnosť v spoločenských médiách

41) Z pohľadu viery je otázka, čo a ako komunikovať, nielen praktickou, ale aj duchovnou záležitosťou. Prítomnosť na sociálnych platformách nabáda k rozlišovaniu. Dobre komunikovať v týchto kontextoch znamená cvičenie sa v rozvážnosti, ktorá si vyžaduje modlitebné zamýšľanie sa ohľadom toho, ako sa zapojiť do komunikácie s druhými. Keď k tejto otázke pristupujeme cez prizmu otázky svätopisca: „Kto je môj blížny?“ pozýva nás to rozlišovať, ako je Boh prítomný v spôsobe a prostredníctvom spôsobu, akým sa k sebe navzájom správame na sociálnych platformách.

42) V sociálnych médiách je „blízkosť“ zložitý pojem. „Blížny“ na sociálnych sieťach je jednoznačne osoba, s ktorou udržiavame kontakt. Zároveň je náš blížny často aj ten, koho nemôžeme vidieť, buď preto, že nám v tom bránia tieto platformy, alebo preto, že jednoducho nie je prítomný. Digitálne prostredie zdieľajú aj iní účastníci, napríklad „internetoví roboti“ a „deepfakes“, automatizované počítačové programy, ktoré fungujú online, majú určité pridelené úlohy, často simulujú ľudské konanie alebo zbierajú dáta. Sociálne platformy sú navyše kontrolované externou „autoritou“, zvyčajne organizáciou zameranou na zisk, ktorá vyvíja, riadi a presadzuje zmeny súvisiace s fungovaním platformy. V širšom zmysle všetci títo aktéri bývajú v „blízkosti“ alebo prispievajú k online „blízkosti“.

43) Uznať nášho digitálneho blížneho znamená uvedomiť si, že život každého človeka sa nás týka, aj keď je jeho prítomnosť (alebo neprítomnosť) sprostredkovaná digitálnymi nástrojmi.

¹⁷ *Posolstvo Svätého Otca Františka k 48. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov* „Komunikácia v službe autentickému kultúry stretnutia“ (24. január 2014); *Evangelii gaudium*, 171.

¹⁸ „To prvé počúvanie, ktoré treba objaviť, je počúvanie seba samých, svojich najhlbších potrieb, tých, čo sú vpísané vnútri každého človeka. Treba vychádzať z počúvania toho, čo nás v stvorení zjednocuje: túžby byť vo vzťahu s inými a s Iným.“ *Posolstvo Svätého Otca na 56. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* „Počúvať ušami srdca“ (24. január 2022).

¹⁹ Benedikt XVI.: posynod. apošt. exhortácia *Verbum Domini*, 86 – 87.

„Súčasnú prostriedky umožňujú, aby sme navzájom komunikovali a vymieňali si poznatky a pocity,“ hovorí pápež František v *Laudato si'*. „Niekedy nám však aj bránia nadviazať priamy kontakt s úzkosťou, chvením, radosťou toho druhého a so zložitou jeho osobnou skúsenosťou.“²⁰ Byť blízko na sociálnych sieťach znamená vžiť sa od príbehu iných, najmä tých, ktorí trpia. Inými slovami, podporovať lepšie digitálne prostredie neznamená odvádzať pozornosť od konkrétnych problémov, ktoré zažívajú mnohí ľudia, ako sú hlad, chudoba, nútená migrácia, vojny, choroby a osamelosť. Naopak, znamená to podporovať integrálnu víziu ľudského života, ktorá dnes zahŕňa aj digitálny kontext. Sociálne médiá môžu byť skutočne spôsobom, ako upozorniť na tieto skutočnosti a budovať solidaritu medzi blízkymi i vzdialenými ľuďmi.

44) Ak sa na sociálne médiá pozeráme ako na priestor určený nielen na kontaktovanie sa, ale v konečnom dôsledku aj na nadviazanie vzťahov, potom by dobré „spytovanie svedomia“ ohľadom našej prítomnosti na sociálnych médiách malo zahŕňať tri dôležité vzťahy: s Bohom, s blížnym a k životnému prostrediu okolo nás.²¹ Naše vzťahy s inými a k životnému prostrediu by mali živiť náš vzťah s Bohom a náš vzťah s Bohom, ktorý je najdôležitejší, musí byť viditeľný v našich vzťahoch s inými a k životnému prostrediu.

III. Od stretnutia ku spoločstvu *„Staraj sa oň“ (porov. Lk 10, 35) – rozšíriť proces uzdravenia na iných*

Tvárou v tvár

45) Komunikácia sa začína s kontaktom a pokračuje ďalej ku vzťahu, spoločstvu a komúnii.²² Komunikácia neexistuje bez pravdivého stretnutia. Komunikácia je nadväzovanie vzťahov, znamená „byť s“. Byť spoločstvom znamená deliť sa s inými o základné pravdy o tom, čo človek má a čím je. Podstata spoločstva ďaleko presahuje len geograficko-územnú alebo etnicko-kultúrnu blízkosť, ide o spoločnú účasť na pravde spojenú s pocitom spolupatričnosti, vzájomnosti a solidarity v rôznych oblastiach spoločenského života. Pri uvažovaní o týchto charakteristických prvkoch je dôležité mať na pamäti, že budovanie spoločnej jednoty prostredníctvom komunikačných postupov, ktoré udržiavajú sociálne väzby v čase a priestore, bude vždy sekundárne v porovnaní s priľnutím k samotnej pravde.

46) Ako budovať spoločstvo prostredníctvom komunikačných postupov aj medzi ľuďmi, ktorí si nie sú fyzicky nablízku, je vlastne veľmi stará otázka. Napätie medzi sprostredkovanou prítomnosťou a túžbou po osobnom stretnutí môžeme rozpoznať už v listoch apoštolov. Napríklad evanjelista Ján uzatvára svoj druhý a tretí list slovami: „*Mnoho by som vám mal písať; nechcel som to urobiť na papieri a atramentom, lebo dúfam, že sa dostanem k vám a povieme si to ústne, aby naša radosť bola úplná.*“ (2 Jn 12) To isté platí aj o apoštolovi Pavlovi, ktorý bol vďaka svojej živej túžbe uvidieť tváre ľudí (porov. 1 Sol 2, 17) aj v neprítomnosti svojimi listami prítomný v živote každého spoločstva, ktoré založil (porov. 1 Kor 5, 3). Jeho spisy slúžili aj na „prepojenie“ rôznych spoločstiev (porov. Kol 4, 15 – 16). Pavlova schopnosť budovať spoločstvo sa preniesla do našich dní prostredníctvom jeho početných listov, z ktorých sa dozvedáme, že pre neho neexistovala

²⁰ František: encyklika *Laudato si'*, 47.

²¹ Porov. František: encyklika *Laudato si'*, 66.

²² *Communio et progressio*, 12.

dichotómia medzi fyzickou prítomnosťou a prítomnosťou sprostredkovanou jeho písaným slovom, ktoré si spoločenstvo čítalo (porov. 2 Kor 10, 9 – 11).

47) V realite dnešného sveta, ktorá je čoraz viac *onlife*, je potrebné prekonať logiku „buď-alebo (vylučovacia)“, ktorá uvažuje o ľudských vzťahoch dichotomicky (*digitálne* vs. *reálne-fyzické-osobné*), a prijať logiku „aj-aj (zlučovacia)“, založenú na komplementárnosti a celistvosti ľudského a sociálneho života. Komunitné vzťahy v sociálnych sieťach by mali posilniť miestne komunity a naopak. „Používanie sociálnych sietí je doplnkom stretnutia so živým človekom, ktoré sa uskutočňuje prostredníctvom tela, srdca, očí, pohľadu a dychu toho druhého. Ak sa sieť používa ako predĺženie alebo očakávanie takéhoto stretnutia, potom je verná svojej podstate a ostáva pre spoločenstvo cenným zdrojom.“²³ „Digitálna sieť môže byť miestom bohatým na ľudskosť; nielen sieťou drôtov, ale sieťou osôb.“²⁴, ak si uvedomíme, že na druhej strane obrazovky nie sú „čísla“ alebo len „zhluky jednotlivcov“, ale ľudia, ktorí majú svoje príbehy, sny, očakávania, utrpenia. Majú meno a tvár.

Na ceste do Jericha

48) Digitálne médiá umožňujú ľuďom stretávať sa ponad hranice priestoru a kultúr. Hoci tieto digitálne stretnutia nemusia nevyhnutne viesť k fyzickej blízkosti, stále môžu byť zmysluplné, pôsobivé a skutočné. Okrem obyčajného spojenia môžu byť cestou k úprimnému kontaktu s inými, k zmysluplným rozhovorom, k vyjadreniu solidarity a k zmierneniu niečej izolácie a bolesti.

49) Sociálne médiá možno vnímať ako ďalšiu „cestu do Jericha“, plnú príležitostí na nečakané stretnutia, ako to bolo pre Ježiša: stretnutie so slepým žobrákom, ktorý hlasno volal pri ceste (porov. Lk 18, 35 – 43), s nečestným mýtnikom, ktorý sa ukryl medzi konármi figovníka (porov. Lk 19, 1 – 9), so zraneným mužom, ktorého zbojníci nechali ležať polomŕtveho (porov. Lk 10, 30). Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi nám zároveň pripomína, že samotná skutočnosť, že je niekto „nábožný“ (kňaz alebo levita) alebo tvrdí, že je Ježišovým nasledovníkom, nie je zárukou, že ponúkne pomoc alebo sa bude usilovať o uzdravenie a zmierenie. Ježišovi učeníci pokarhali slepca a povedali mu, aby bol ticho; komunikáciu Zacheja s Ježišom sprevádzalo reptanie ostatných ľudí; zraneného muža okoloidúci kňaz a levita jednoducho ignorovali.

50) Na digitálnych križovatkách, rovnako ako pri osobných stretnutiach, nestačí iba byť „kresťanom“. Na sociálnych sieťach možno nájsť mnoho profilov alebo účtov, ktoré hlásajú náboženský obsah, ale nezapájajú sa do vzťahovej dynamiky autentickým spôsobom. Nepriateľské a násilné interakcie, znevažujúce slová, najmä v kontexte zdieľania kresťanského obsahu, kričia z obrazovky a sú v rozpore so samotným evanjeliom.²⁵ Naopak, dobrý Samaritán, ktorý je pozorný a otvorený stretnutiu so zraneným človekom, je pohnutý súcitom, aby konal a pomohol mu. Ošetrí zranenia obeť a odvedie zraneného do hostinca, aby zabezpečil, že oňho bude naďalej postarané. Podobne aj naša túžba urobiť zo sociálnych médií ľudskejšiu a viac vzťahový priestor sa musí pretaviť do konkrétnych postojov a tvorivých gest.

²³ *Posolstvo Svätého Otca Františka na 53. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov* „Veď sme si navzájom údmi“ (Ef 4, 25) Od komunit na sociálnych sieťach k ľudskému spoločenstvu“ (24. január 2019).

²⁴ *Posolstvo Svätého Otca Františka k 48. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov* „Komunikácia v službe autentickéj kultúry stretnutia“ (24. január 2014).

²⁵ Porov. František: encyklika *Fratelli tutti*, 49.

51) Podporovať zmysel pre spoločenstvo znamená venovať pozornosť spoločným hodnotám, skúsenostiam, nádejam, trápeniam, radostiam, humoru a dokonca aj momentom hry, ktoré sa samej osobe môžu stať momentom stretnutia ľudí v digitálnom priestore. Rovnako ako pri počúvaní, rozlišovaní a stretnutí si vytváranie spoločenstva s inými vyžaduje naše osobné úsilie. To, čo sa na sociálnych platformách definuje ako „priateľstvo“, začína jednoducho ako kontakt alebo známosť. Aj tam sa však môže prejavovať spoločný duch podpory a spolupatričnosti. Stať sa spoločenstvom si vyžaduje slobodný a vzájomný zmysel pre spoluúčasť; stať sa želaným združením, ktoré spája členov na základe ich blízkosti. Sloboda a vzájomná podpora nevznikajú automaticky. Často je prvým krokom na ceste vytvorenia spoločenstva práca na uzdravení a zmierení.

52) Aj v sociálnych médiách „sa nachádzame pred voľbou byť dobrými samaritánmi, alebo nevšimavými pocestnými, ktorí prejdú okolo veľkou okľukou. A ak rozšírime pohľad na náš príbeh i svet ako celok, všetci sme alebo sme boli ako tieto postavy: všetci máme niečo zo zraneného muža, niečo zo zločínikov, niečo z tých, čo robia zachádzku, a niečo z dobrého Samaritána“²⁶. Všetci môžeme byť na „digitálnych uliciach“ len okoloidúcimi, byť jednoducho „pripojení“²⁷; alebo môžeme urobiť niečo ako Samaritán a dovoliť, aby sa spojenia zmenili na skutočné stretnutia. Náhodný okoloidúci sa stáva „blíznym“, keď poskytne zranenému mužovi pomoc a obviaže mu rany. Tým, že sa oňho stará, snaží sa liečiť nielen jeho fyzické zranenia, ale aj nepriateľstvo a rozdelenie, ktoré existuje medzi ich sociálnymi skupinami.

53) Čo teda znamená „liečiť“ rany na sociálnych sieťach? Ako môžeme „napraviť“ rozdelenia? Ako môžeme vybudovať cirkevné prostredie schopné prijať a integrovať „geografické a existenciálne periférie“ dnešných kultúr? Takéto otázky sú pre rozlišovanie našej kresťanskej prítomnosti na „digitálnych cestách“ nevyhnutné.

„Dnes stojíme pred veľkou šancou vyjadriť to, že sme bratia, že sme ďalší milosrdní samaritáni, ktorí berú na seba bolesť zo zlyhania namiesto toho, aby vyvolávali nenávisť či roztrpčenie. Ako náhodný okoloidúci nášho príbehu musíme mať iba nezištnú túžbu byť skrátka a jednoducho ľuďom, vytrvalo a neúnavne sa zasadzovať za to, aby boli zapojení a integrovaní všetci, a pozdvihnúť toho, kto padol.“²⁸

„Chod' a aj ty rob podobne“

54) Vzťah plodí vzťah, spoločenstvo buduje spoločenstvo. Milosť vzťahu, ktorý sa vytvorí medzi dvoma osobami, presahuje ich vzájomnú interakciu. Ľudská osoba je stvorená pre vzťah a spoločenstvo. Zároveň sužuje našu kultúrnu realitu osamelosť a izolácia, ako sme to akútne zažili počas pandémie COVIDu-19. Tí, ktorí hľadajú spoločenstvo, najmä ľudia na okraji, sa často obracajú na digitálny priestor, aby našli spoločenstvo, začlenenie a solidaritu s druhými. Hoci mnohí našli v spojení s inými v digitálnom priestore útechu, niektorí ju považujú za nedostatočnú. Nemusíme byť schopní vytvoriť priestor pre tých, ktorí sa chcú zapojiť do dialógu a nájsť podporu bez toho, aby sa stretli s odsudzujúcim alebo nedôverčivým postojom.

²⁶ František: encyklika *Fratelli tutti*, 69.

²⁷ Porov. *Posolstvo Svätého Otca Františka k 48. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov* „Komunikácia v službe autentickej kultúry stretnutia“ (24. január 2014).

²⁸ František: encyklika *Fratelli tutti*, 77.

55) Prechod od stretnutia ku vzťahu, a teda k spoločenstvu, hovorí rovnako o daroch ako aj o výzvach digitálnej kultúry. Niekedy sa online komunity vytvárajú vtedy, keď ľudia nájdu spoločnú reč, keď sa spoja proti vonkajšiemu „inému“, spoločnému ideologickému nepriateľovi. Tento druh polarizácie vytvára „digitálny tribalizmus“, v ktorom sa skupiny stavajú nepriateľsky voči ostatným. Nesmieme zabúdať na prítomnosť iných, bratov a sestier, ľudí mimo týchto kmeňových hraníc, ktorí majú svoju dôstojnosť. „Nesmieme kategorizovať iných, aby sme rozhodli, kto je môj sused a kto nie. Je na mne, či budem alebo nebudem bližným – rozhodnutie je na mne – je na mne, či budem alebo nebudem bližným človeku, ktorého stretnem a ktorý potrebuje pomoc, aj keď je cudzí alebo možno nepriateľský.“²⁹ Žiaľ, narušené vzťahy, konflikty a rozdelenia nie sú Cirkev cudzie. Napríklad, keď skupiny, ktoré sa prezentujú ako „katolíci“, využívajú svoju prítomnosť na sociálnych sieťach na podnecovanie rozdelenia, nesprávajú sa tak, ako by sa kresťanské spoločenstvo malo správať.³⁰ Namiesto využívania konfliktov a polemických klikov by sa nepriateľské postoje mali stať príležitosťou na obrátenie, príležitosťou na svedectvo o stretnutí, dialógu a zmierení v zdanlivo rozdeľujúcich otázkach.³¹

56) Zapojenie do sociálnych médií musí ísť nad rámec výmeny osobných názorov alebo napodobňovania správania. Sociálna činnosť mobilizovaná prostredníctvom sociálnych médií má väčší vplyv a často je účinnejšia pri zmene sveta ako povrchná výmena názorov. Diskusie sú zvyčajne obmedzené počtom povolených znakov a rýchlosťou, s akou ľudia reagujú na komentáre iných, nehovoriac o emocionálnych argumentoch *ad hominem* – priamych útokoch na vystupujúcu osobu bez ohľadu na hlavnú diskutovanú tému.

Komunikovať myšlienky je potrebné, ale samotné myšlienky nefungujú; musia sa stať „telom“. Činy musia zúrodňovať pôdu deň za dňom.³²

Sme pozvaní, aby sme sa učili od Samaritána a všímali si túto dynamiku. Neobmedzuje sa len na pocit ľútosťi, dokonca ani len na obviazanie rán cudzincovi. Ide ďalej, odvedie zraneného do hostinca a zabezpečí, aby tam starostlivosť o neho pokračovala.³³ Vďaka tomuto dôvtipu sa vzťah starostlivosti a zárodky spoločenstva, ktoré sa vytvorili medzi Samaritánom a zraneným mužom, rozšíria aj na hostinského a jeho rodinu.

Podobne ako zákonník, aj my sme pozvaní, aby sme v realite digitálnych médií „išli a robili to isté“, a tak podporovali spoločné dobro. Ako môžeme pomôcť ozdraviť toxické digitálne prostredie? Ako môžeme podporovať pohostinnosť a príležitosti na uzdravenie a zmierenie?

57) Pohostinnosť je založená na našej otvorenosti stretnúť sa s iným; prostredníctvom nej prijímame Krista v podobe cudzinca (porov. *Mt 25, 40*). Digitálne komunity preto musia zdieľať obsah a záujmy, ale aj spoločne konať a stať sa svedkami spoločenstva. V digitálnom kontexte už existujú významné prejavy starostlivých spoločenstiev. Existujú napríklad komunity, ktoré sa spájajú, aby podporili iných, ktorí zažívajú skúsenosti choroby, straty a smútku, ako aj spoločenstvá, ktoré kolektívne podporujú niekoho v núdzi (crowdfunding), a tiež také, ktoré poskytujú sociálnu a psychologickú podporu svojim členom. Všetky tieto snahy možno považovať za príklady „digitálnej blízkosti“. Do online dialógu zameraného na

²⁹ František: Modlitba Anjel Pána, 10. júla 2016.

³⁰ Porov. František: apošt. exhortácia *Gaudete et exultate*, 115.

³¹ O téme polarizácie a jej vzťahu k budovaniu konsenzu pozri zvlášť *Fratelli tutti* 206 – 214.

³² Porov. Príhovor pri príležitosti podujatia „Františkova ekonomika“ (24. septembra 2022).

³³ „Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: »Staraj sa oň, a ak vynaložíš viac, ja ti to zaplatím, keď sa budem vracat'« (Lk 10, 35).

sociálnu činnosť sa môžu zapojiť najrôznejší ľudia. Môžu, ale nemusia byť inšpirovaní vierou. V každom prípade sú spoločenstvá vytvorené s cieľom konať pre dobro iných rozhodujúce na prekonanie izolácie v sociálnych médiách.

58) Môžeme uvažovať ešte širšie: sociálna sieť nie je pevne daná. Môžeme to zmeniť. Môžeme sa stať aktérmi zmeny a predstaviť si nové modely založené na dôvere, transparentnosti, rovnosti a inklúzii. Spoločne môžeme vyzvať mediálne spoločnosti, aby prehodnotili svoju úlohu a umožnili internetu stať sa skutočne verejným priestorom. Dobre štruktúrovaný verejný priestor dokáže podporovať lepšie sociálne správanie. Preto musíme digitálne priestory prebudovať tak, aby sa stali humánnejším a zdravším prostredím.

Spoločne stolovať

59) Cirkev ako spoločenstvo veriacich je na ceste do nebeského kráľovstva. Keďže sociálne médiá a digitálna realita vo všeobecnosti patria medzi kľúčové aspekty tejto cesty, je dôležité zamyslieť sa nad dynamikou komúnia a spoločenstva s ohľadom na prítomnosť Cirkvi v digitálnom prostredí.

Počas pandémie, v najťažších chvíľach lockdownu poskytoval prenos liturgických slávení prostredníctvom sociálnych médií a iných komunikačných prostriedkov určitú útechu tým, ktorí sa na nich nemohli zúčastniť osobne. V našich spoločenstvách veriacich je však stále o čom uvažovať, pokiaľ ide o využitie digitálneho prostredia takým spôsobom, aby to dopĺňalo sviatostný život. Vznikli tiež viaceré teologické a pastoračné otázky týkajúce sa rôznych tém, ako napríklad „komerčné využívanie“ prenosov svätej omše.

60) Cirkevné spoločenstvo vzniká tam, kde sa dvaja alebo traja zídu v Ježišovom mene (porov. *Mt 18, 20*), bez ohľadu na ich pôvod, bydlisko alebo geografickú príslušnosť. Ak na jednej strane môžeme oceniť to, že prenosmi svätej omše vstúpila Cirkev do domovov ľudí, na druhej strane je potrebné zamyslieť sa nad tým, čo znamená „účasť“ na Eucharistii.³⁴ Vznik digitálnej kultúry a skúsenosť s pandemiou odhalili, ako málo pozornosti sme v našich pastoračných iniciatívach venovali „domácej Cirkvi“, teda tej, ktorá sa zhromažďuje v domácnostiach a okolo stola. V tejto súvislosti musíme znovu objaviť spojenie medzi liturgiou, ktorá sa slávi v našich kostoloch, a oslavou Pána gestami, slovami a modlitbami v našich domovoch. Inými slovami, musíme obnoviť most medzi našimi rodinnými stolmi a oltárom, kde sa duchovne živíme prijímaním svätej Eucharistie a posilňujeme sa v našom spoločenstve ako veriaci.

61) Nemožno spoločne stolovať cez obrazovku.³⁵ Pri spoločnom stolovaní sa totiž zapájajú všetky naše zmysly: chuť a vôňa, pohľady, ktoré kontemplujú tváre stravníkov, počúvajúc rozhovor, ktorý prebieha pri stole. Spoločné stolovanie je prvou formou výchovy k pozornosti voči druhému, ktorá podporuje vzťahy medzi členmi rodiny, susedmi, priateľmi a kolegami. Podobne sa aj pri oltári zúčastňujeme ako celý človek: zapája sa myseľ, duch i telo. Liturgia je zmyslovým zážitkom; do eucharistického tajomstva vstupujeme dverami

³⁴ Prieskum, ktorý v roku 2020 uskutočnilo v Spojených štátoch výskumné centrum Barna, ukázal, že hoci takmer polovica ľudí, ktorí „chodia pravidelne do kostola“, uviedla, že „sa počas šiestich mesiacov nezúčastnili na bohoslužbe, či už osobne alebo digitálne“, napriek tomu tvrdili, že „počas toho istého obdobia sledovali bohoslužbu online“. Je teda možné konštatovať, že sledovali bohoslužbu bez toho, aby sa považovali za jej účastníkov.

³⁵ Zdá sa, že vo virtuálnej realite existujú umelé náhrady takmer za všetko; prostredníctvom digitálnych technológií môžeme zdieľať všetky druhy informácií, ale deliť sa o pokrm sa nezdá byť možné ani v metaverze.

zmyslov, ktoré sú prebudené a živené vo svojej potrebe krásy, zmyslu, harmónie, videnia, interakcie a emócií. Eucharistia predovšetkým nie je niečo, na čo sa môžeme jednoducho „pozerat“, ale je to niečo, čo nás skutočne živí.

62) Pre kresťanov je dôležité Vtelenie. Božie Slovo sa stalo telom, trpelo a zomrelo vo svojom tele a pri vzkriesení vstalo z mŕtvych so svojím telom. Po návrate k Otcovi sa všetko, čo Ježiš prežil vo svojom tele, pretavilo do sviatosti.³⁶ Ježiš vstúpil do nebeskej svätyne a zanechal nám otvorenú pútnickú cestu, cez ktorú sa na nás vylieva nebo.

63) Spojenie ponad hranice priestoru nie je výdobytkom „úžasných technických objavov“. Je to niečo, čo prežívame, hoci si to možno neuvedomujeme, zakaždým, keď sa „zhromažďujeme v Ježišovom mene“, a zakaždým, keď sa zúčastňujeme na univerzálnom spoločenstve Kristovho tela. Tam sa „spájame“ s nebeským Jeruzalemom, stretávame sa so svätými všetkých čias a spoznávame sa navzájom ako časti toho istého Kristovho tela.

Preto, ako nám vo svojom posolstve na *Svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov 2019* pripomína pápež František, sociálne siete dopĺňajú – ale nenahrádzajú – stretnutie z mäsa a kostí, ktoré oživa prostredníctvom tela, srdca, očí, pohľadu a dychu druhého. „Ak rodina používa internet nato, aby bola častejšie v spojení, a následne sa stretá pri stole a hľadá si do očí, potom je internet zdrojom spoločenstva. Ak cirkevné spoločenstvo pomocou internetu koordinuje svoje aktivity a následne spoločne slávi Eucharistiu, potom je sieť zdrojom spoločenstva (...) Samotná Cirkev je tiež sieťou utkanou z eucharistického spoločenstva, kde však jednota nie je založená na lajkoch, ale na pravde, na ‚amen‘, ktorým každý vyjadruje svoju príslušnosť ku Kristovmu telu, prijímajúc tých druhých.“³⁷

IV. Osobitný štýl

Miluj ... a budeš žiť (porov. Lk 10, 27 – 28).

Čo a ako: tvorivosť lásky

64) Mnohí tvorcovia kresťanského obsahu si kladú otázku: Aká je najúčinnšia stratégia, aby sme oslovili viac používateľov-ľudí-duší? Aký nástroj zatriktívni môj obsah? Aký štýl funguje najlepšie? Aj keď sú tieto otázky užitočné, musíme mať vždy na pamäti, že komunikácia nie je len o „stratégii“. Je to oveľa viac. Skutočný komunikátor dáva všetko, dáva zo seba všetko. Komunikujeme dušou a telom, myslou, srdcom, rukami, všetkým.³⁸

Tým, že spoločne delíme o Chlieb života, učíme sa „štýlu ako sa deliť“ od toho, ktorý si nás zamiloval a dal seba samého za nás (porov. *Gal 2, 20*). Tento štýl sa odráža v troch postojoch – „v blízkosti, súcite a nežnosti“ – ktoré pápež František definuje ako charakteristické črty Božieho štýlu.³⁹ Sám Ježiš nás pri svojej rozlúčkovej večeri uistil, že charakteristickým

³⁶ Porov. *Desiderio desideravi* 9, ktoré cituje Leva Veľkého, *Sermo LXXIV: De ascensione Domini II, 1*: „quod ... Redemptoris nostri conspicuum fuit, in sacramenta transivit“.

³⁷ *Posolstvo Svätého Otca Františka na 53. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov, „Ved' sme si navzájom údmi' (Ef 4,25). Od komunit na sociálnych sieťach k ľudskému spoločenstvu“* (24. január 2019).

Možno by bolo užitočné zvážiť iné formy duchovnej praxe, napríklad *liturgiu hodín* a *lectio divina*, ktoré môžu byť vhodnejšie na zdieľanie *online* ako svätá omša.

³⁸ Porov. *Prihovor Svätého Otca k plenárnemu zhromaždeniu Dikastéria pre komunikáciu*, 23. septembra 2019.

³⁹ Pápež František pri rôznych príležitostiach hovoril o Božom štýle ako o „blízkosti, súcite a nežnosti“ (generálne audiencie, modlitba Anjel Pána, homílie, tlačové konferencie, atď.).

znakom jeho učeníkov má byť milovať sa navzájom tak, ako ich miloval on. Na základe toho bude každý schopný rozpoznať kresťanské spoločenstvo (porov. *Jn* 13, 34 – 35).

Ako by sa mal tento Boží „štýl“ odzrkadliť v sociálnych médiách?

65) V prvom rade si musíme uvedomiť, že všetko, čo zdieľame v našich príspevkoch, komentároch a lajkoch, prostredníctvom hovorených alebo písaných slov, videí alebo animovaných obrázkov, musí byť v súlade so štýlom, ktorý sa učíme od Krista, ktorý svoje poslanstvo odovzdával nielen slovami, ale celým svojím životným štýlom a odhalil tak, že na svojej najhlbšej úrovni je komunikácia darovaním seba samého v láske.⁴⁰ Preto je rovnako dôležité to, *ako* niečo hovoríme, ako to, *čo* hovoríme. Tvorivosť spočíva v tom, aby to *ako* zodpovedalo tomu *čo*. Inými slovami, dobre komunikovať môžeme len vtedy, ak „správne milujeme“⁴¹.

66) Ak chceme komunikovať pravdu, musíme sa najprv uistiť, že odovzdávame pravdivé informácie, a to nielen pri tvorbe obsahu, ale aj pri jeho zdieľaní. Musíme sa uistiť, že sme skutočne dôveryhodným zdrojom. Ak chceme komunikovať dobro, potrebujeme kvalitný obsah, poslanstvo, ktoré je zamerané, aby pomáhalo, nie ubližovalo, aby podporovalo pozitívne konanie, nie, aby sa plytvalo časom na zbytočné hádky. Ak chceme komunikovať krásu, musíme sa uistiť, že komunikujeme poslanstvo v jeho celistvosti, čo si vyžaduje umenie kontemplácie, umenie umožňujúce nám vidieť jednu skutočnosť alebo udalosť vo vzťahu k mnohým iným skutočnostiam a udalostiam.

V kontexte „postpravdy“ a „falošných správ (*fake news*)“ predstavuje Ježiš Kristus ako „cesta, pravda a život“ (*Jn* 14, 6) princíp nášho spoločenstva s Bohom a medzi sebou navzájom.⁴² Ako pripomenul pápež František vo svojom poslanstve k *Svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov 2019*, „povinnosť chrániť pravdu sa rodí z nutnosti nepopierať vzájomný vzťah v rámci spoločenstva. Pravda sa totiž odhaľuje v spoločenstve. Klamstvo však spočíva v egoistickom zdráhaní sa uznať vlastnú príslušnosť k telu a v odmietnutí darovať sa druhým, čím sa stráca jediná cesta k nájdeniu seba samých“⁴³.

67) Z tohto dôvodu je potrebné si uvedomiť ďalšiu vec, a to, že správa je skôr dôveryhodná, ak tí, ktorí ju sprostredkujú, patria do spoločenstva. Je naliehavo potrebné naučiť sa konať nielen ako jednotlivci, ale aj ako spoločenstvá. Skutočnosť, že sociálne médiá uľahčujú pri tvorbe obsahu individuálne iniciatívy, sa môže zdať ako cenná príležitosť, ale môže sa ukázať ako problematická, keď sa jednotlivé aktivity vykonávajú podľa nálady a neodrážajú celkový cieľ a perspektívu cirkevného spoločenstva. Ak dokážeme odložiť bokom vlastnú agendu a presadzovanie vlastných schopností a kompetencií, a objavíme, že každý z nás – so všetkými svojimi talentami a slabinami – je súčasťou skupiny, je to dar, ktorý nás posilní vo vzájomnej spolupráci s vedomím, že „sme si navzájom údmi“. Sme povolaní svedčiť o komunikačnom štýle, ktorý živí našu vzájomnú spolupatričnosť a oživuje to, čo svätý Pavol nazval „väzivami a spojivami“, ktoré umožňujú údom tela konať v súčinnosti (*Kol* 2, 19).

⁴⁰ *Communio et progressio*, 11.

⁴¹ „Basta amare bene per dire bene“ (sv. František Saleský). Porov. *Posolstvo Svätého Otca Františka na 58. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov*, „Hovoriť so srdcom. ‚Podľa pravdy a v láske‘ (*Ef* 4, 15)“ (24. január 2023).

⁴² *Posolstvo Svätého Otca Františka k 52. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov*, „Pravda vás oslobodí“ (*Jn* 8, 32). *Fake news* (falošné správy) e žurnalizmus pokoja“ (24. január 2018).

⁴³ *Posolstvo Svätého Otca Františka na 53. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov*, „Ved' sme si navzájom údmi“ (*Ef* 4, 25) *Od komunit na sociálnych sieťach k ľudskému spoločenstvu*“ (24. január 2019).

68) Naša tvorivosť teda môže byť len výsledkom spoločenstva: nie je ani tak výsledkom veľkého individuálneho ducha, ako skôr plodom veľkého priateľstva. Inými slovami, je to ovocie lásky. Ako kresťanskí komunikátori sme povolani svedčiť o štýle komunikácie, ktorý nie je založený len na jednotlivcovi, ale na spôsobe budovania spoločenstva a spolupatričnosti. Najlepší spôsob, ako sprostredkovať obsah, je spojiť hlasy tých, ktorí tento obsah milujú. Spolupráca v tíme, vytváranie priestoru pre rôzne talenty, zázemie, zručnosti a rytmy, spoluvytváranie krásy v „symfonickej tvorivosti“ je vlastne najkrajším svedectvom o tom, že sme skutočne Božími deťmi, ktoré sú vykúpené z toho, aby sa zaujímali len o seba, a otvorené pre stretnutie s druhými.

Povedať to príbehom

69) Dobré príbehy pútajú pozornosť a zapájajú predstavivosť. Odhaľujú pravdu a rozširujú otvorenosť voči nej. Príbehy nám ponúkajú interpretačný rámec na pochopenie sveta a odpovede na naše najhlbšie otázky. Príbehy vytvárajú spoločenstvo, pretože spoločenstvo sa vždy vytvára prostredníctvom komunikácie.

Rozprávanie príbehov nadobudlo v digitálnej kultúre nový význam vďaka jedinečnej sile príbehov upútať našu pozornosť a prehovoriť priamo k nám. Príbehy často poskytujú tiež ucelenejší kontext pre komunikáciu, než stručné príspevky alebo tweety. Digitálna kultúra je plná informácií a jej platformy sú väčšinou chaotickým prostredím. Príbehy ponúkajú štruktúru, spôsob, ako dať digitálnej skúsenosti zmysel. Sú viac „stelesnením“ než čistá argumentácia a sú komplexnejšie ako povrchné, emocionálne reakcie, ktoré sa často vyskytujú na digitálnych platformách. Pomáhajú tiež obnoviť medziľudské vzťahy tým, že ľuďom ponúkajú možnosť rozprávať svoje vlastné príbehy alebo sa podeliť o tie, vďaka ktorým sa zmenili.

70) Dobrým dôvodom na rozprávanie príbehu je reagovať na tých, ktorí spochybňujú naše poslanstvo alebo misiu. Vytvorenie proti-príbehu môže byť účinnejšou reakciou na nepriateľský komentár než odpoveď pomocou argumentov.⁴⁴ Týmto spôsobom presúvame ťažisko z obhajoby na aktívnu podporu pozitívneho poslania a pestovanie solidarity, ako to urobil Ježiš v príbehu o milosrdnom Samaritánovi. Namiesto toho, aby sa so zákonníkom hádal o tom, koho máme považovať za svojho blížneho a koho môžeme ignorovať alebo dokonca nenávidieť, Ježiš jednoducho vyrozprával príbeh. Ježiš ako majstrovský rozprávač nestavia zákonníka do pozície Samaritána, ale do pozície zraneného človeka. Aby zistil, kto je jeho blížny, musí najprv pochopiť, že je v koži zraneného a že sa nad ním iný zľutoval. Až keď to zákonník zistí a zažije Samaritánovu starostlivosť na vlastnej koži, môže vyvodiť závery o svojom vlastnom živote a urobiť z tohto príbehu svoj vlastný. Samotný zákonník je človek, ktorý padol do rúk zbojníkov, a Samaritán, ktorý k nemu pristupuje, je Ježiš.

Každý z nás, ktorí počúvame tento príbeh, je tým zraneným mužom, ktorý tam leží. A pre každého z nás je Ježiš tým Samaritánom. Ak si stále kladieme otázku „kto je môj blížny?“, je to preto, lebo sme ešte nezažili, že sme milovaní a že náš život je spojený so všetkými ostatnými životmi.

---

⁴⁴ Je však dôležité, aby sa v prípade, že sa objaví nepravdivý príbeh, včas a s rešpektom napravil. „*Falošným správam* treba čeliť, ale vždy treba rešpektovať ľudí, ktorí sa k nim často bez plného varovania a zodpovednosti hlásia.“ *Príhovor Svätého Otca Františka účastníkom stretnutia organizovaného Národným konzorciom katolíckych médií* „*Catholic Fact-Checking*“, 28. januára 2022.

71) Už od počiatkov Cirkvi priťahovalo ďalších ľudí ku kresťanskému učeníu rozprávanie o hlbokom zážitku, ktorý mali Ježišovi nasledovníci v jeho prítomnosti. *Skutky apoštolov* sú plné takýchto príkladov. Napríklad, keď Peter posilnený Duchom Svätým na Turíce hlásal pútnikom Kristovo zmŕtvychvstanie a viedlo to k obráteniu tritisíc ľudí (porov. *Sk* 2, 14 – 41). Takto získavame predstavu o tom, ako veľmi môže naše rozprávanie ovplyvniť iných. Rozprávanie príbehov a zážitkov je pritom len jedným z prvkov evanjelizácie. Dôležité je aj systematické vysvetľovanie viery prostredníctvom formúl vyznania viery a ďalších doktrínálnych diel.

Budovať spoločnosť v roztrieštenom svete

72) Ľudia hľadajú niekoho, kto im môže poskytnúť usmernenie a nádej; túžia po morálnom a duchovnom vedení, ale často ho nenachádzajú na tradičných miestach. V súčasnosti je bežné obracať sa na „influencerov“, teda jednotlivcov, ktorí sa viac zviditeľnili a získali si mnoho sledovateľov, pričom dokážu svojimi myšlienkami alebo skúsenosťami inšpirovať a motivovať ostatných. Úspech influencera na sociálnych médiách – na základe teórie verejnej mienky pre marketingový prístup sociálnych médií – súvisí s jeho schopnosťou vyniknúť v tejto obrovskej sieti a pritiahnúť veľký počet sledovateľov.

73) Samotné „virálne“ šírenie je neutrálna činnosť; nemá automaticky pozitívny alebo negatívny vplyv na životy iných. V tomto ohľade „sociálne siete dokážu podporovať vzťahy a presadzovať dobro spoločnosti, ale môžu viesť aj k ďalšej polarizácii a rozdeleniu medzi ľuďmi a skupinami. Digitálne prostredie je verejným námestím, miestom stretnutí, kde možno pohliadať alebo ublížiť, viesť plodnú diskusiu alebo morálne lynčovať“⁴⁵.

74) Mikro a makro-influenceri

Všetci by sme mali brať svoju rolu „influencerov“ vážne. Neexistujú len makro-influenceri, teda ľudia s veľkým publikom, ale aj mikro-influenceri. Každý kresťan je mikro-influencer. Každý kresťan by si mal preto uvedomiť svoj vlastný potenciálny vplyv, bez ohľadu na to, koľko ľudí ho sleduje. Zároveň by si mal byť vedomý, že hodnota posolstva, ktoré ako kresťanský „influencer“ odovzdáva, nezávisí od kvalít posla. Každý Kristov nasledovník má potenciál nadviazať kontakt nie so sebou samým, ale s Božím kráľovstvom, a to aj v rámci toho najmenšieho kruhu svojich vzťahov. „*Ver v Pána Ježiša a budeš spasený ty aj tvoja dom.*“ (*Sk* 16, 31)

Musíme si však uvedomiť, že naša zodpovednosť sa s rastúcim počtom sledovateľov zvyšuje. Čím väčší je počet sledovateľov, tým väčšie musí byť naše povedomie o tom, že nekonáme vo vlastnom mene. Zodpovednosť za službu vlastnému spoločenstvu, najmä u tých, ktorí zastávajú verejné vedúce funkcie, sa vzhľadom na presadzovanie svojich osobných názorov z verejných kazateľníc digitálnych médií nemôže stať druhoradou.⁴⁶

75) Byť reflektívny, nie reaktívny

⁴⁵ *Posolstvo Svätého Otca Františka k 50. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov*, „Komunikácia a milosrdenstvo: plodné stretnutie“ (24. január 2016).

⁴⁶ Týka sa to aj výchovy kňazov. Ako čítame v *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* (č. 97), „budúci pastieri nemôžu zostať vylúčení, tak čo sa týka ich formálneho procesu, ako aj ich budúcej služby“ (č. 97). Mali by si byť tiež vedomí nevyhnutných rizík častého sledovania digitálnych médií vrátane rôznych foriem závislosti (porov. č. 99). K tomuto pozri aj *Prihovor Svätého Otca Františka seminaristom a kňazom študujúcim v Ríme* (24. októbra 2022).

Kresťanský štýl musí byť reflektívny, nie reaktívny, a to aj na sociálnych sieťach. Preto si všetci musíme dávať pozor, aby sme nespádli do digitálnych pascí ukrytých v obsahu, ktorý je zámerne určený na zasievanie konfliktov medzi používateľmi, vyvolávanie rozhorčenia alebo emocionálnych reakcií.

Musíme byť opatrní pri zverejňovaní a zdieľaní obsahu, ktorý môže spôsobiť nedorozumenia, prehĺbiť rozpory, podnieť konflikty a prehĺbiť predsudky. Tendencia dať sa unášať vášnivými a niekedy neúctivými diskusiami je, žiaľ, v online výmenách bežná. Všetci môžeme upadnúť do pokušenia hľadať „smietku v oku“ svojich bratov a sestier (*Mt 7, 3*), verejne ich obviňovať na sociálnych sieťach, podnecovať rozdelenia v cirkevnom spoločenstve alebo sa hádať o to, kto z nás je väčší, ako to robili prví učenici (*Lk 9, 46*). Problém polemickej a povrchnej, a teda rozdeľujúcej komunikácie, je obzvlášť znepokojujúci, keď pochádza od vedúcich predstaviteľov Cirkvi: biskupov, kňazov a významných laických lídrov. Títo nielenže spôsobujú rozdelenie v spoločenstve, ale zároveň oprávňujú a legitimizujú ostatných, aby presadzovali podobný typ komunikácie.

Tvárou v tvár tomuto pokušeniu je často najlepším riešením nereagovať alebo reagovať mlčaním, aby sme túto falošnú dynamiku nevyzdvihovali. Možno s istotou povedať, že tento typ dynamiky nepomáha budovať, ale naopak, spôsobuje veľké škody. Kresťania sú však povolani ukazovať inú cestu.

76) *Byť aktívni, byť synodálni*

Sociálne médiá sa môžu stať príležitosťou na zdieľanie príbehov a skúseností krásy či utrpenia, ktoré sú od nás fyzicky vzdialené. Takto sa môžeme spoločne modliť a spoločne hľadať dobro, znovuobjaviac to, čo nás spája.⁴⁷ Byť aktívny znamená zapájať sa do projektov, ktoré ovplyvňujú každodenné životy ľudí: do projektov, ktoré podporujú ľudskú dôstojnosť a rozvoj, ktorých cieľom je znižovať digitálnu nerovnosť, podporovať digitálny prístup k informáciám a gramotnosť, podporovať správcovstvo (*stewardship*) a iniciatívy kolektívneho financovania (*crowdfunding*) v prospech chudobných a marginalizovaných a dávať hlas ľuďom, ktorí ho v spoločnosti nemajú.

Výzvy, ktorým čelíme, sú celosvetové, a preto si vyžadujú celosvetovú spoluprácu. Preto je naliehavo potrebné, aby sme sa naučili konať spoločne ako spoločenstvo, a nie ako jednotlivci. Ani nie tak ako „individuálni influenceri“, ale ako „tkáči spoločenstva“: spájajú naše talenty a zručnosti, deliac sa o vedomosti a návrhy.⁴⁸

Preto Ježiš posielal učeníkov „po dvoch“ (porov. *Mk 6, 7*), aby sme tak aj na sociálnych sieťach mohli odhaľovať synodálnu tvár Cirkvi cez spoločné krácanie⁴⁹. To je hlboký zmysel spoločenstva, ktoré spája všetkých pokrstených na celom svete. Komunio je pre nás kresťanov súčasťou našej „DNA“. Duch Svätý nám tak umožňuje otvoriť svoje srdcia pre iných a prijať našu príslušnosť k univerzálnemu bratstvu.

Znak svedectva

⁴⁷ Porov. *Posolstvo Svätého Otca Františka na 53. svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov*, „*Veď sme si navzájom údmi*“ (*Ef 4, 25*) Od komunit na sociálnych sieťach k ľudskému spoločenstvu“ (24. január 2019).

⁴⁸ Preto by mohlo byť užitočné, aby jednotlivé iniciatívy na sociálnych sieťach, najmä tie, ktoré pochádzajú od rehoľníkov a kňazov, našli spôsob, ako rozšíriť spoločenstvo v Cirkvi. Pre kresťanské spoločenstvo by mohlo byť užitočné osloviť aj „influencerov“, ktorí sú na okraji našich cirkevných kruhov.

⁴⁹ Byť synodálni (da *syn odòs*) znamená kráčať po rovnakej ceste, kráčať spoločne, napredovať spoločne.

77) Naša prítomnosť v sociálnych médiách sa zvyčajne zameriava na šírenie informácií. Vzhľadom na to musí byť prezentácia myšlienok, učenia, názorov, duchovných úvah a ďalších informácií na sociálnych sieťach verná kresťanskej tradícii. To však nestačí. Okrem schopnosti oslovit' druhých zaujímavým náboženským obsahom by sme my kresťania mali byť známi svojou ochotou počúvať, rozlišovať pred konaním, správať sa ku všetkým ľuďom s rešpektom, odpovedať radšej otázkou než odsudzovaním, radšej mlčať, než vyvolávať spory, a „byť rýchly, keď treba počúvať, ale pomalý do reči a pomalý do hnevu“ (Jak 1, 19). Inými slovami, všetko, čo robíme, slovom i skutkom, musí niesť znak svedectva. Na sociálnych sieťach nie sme preto, aby sme „predávali produkt“. Nejde o reklamu, ale o sprostredkovanie života, ktorý nám bol darovaný v Kristovi. Preto si každý kresťan musí dávať pozor, aby nebol prozelytom, ale vydával svedectvo.

78) Čo znamená byť svedkom? Grécky výraz pre svedka je „mučeník“ a možno povedať, že niektorí z najvplyvnejších „kresťanských influencerov“ boli mučeníci. Príťažlivosť mučeníkov spočíva v tom, že zjavujú svoje spojenie s Bohom prostredníctvom obety vlastného života.⁵⁰ „A neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého, ktorý je vo vás, ktorého máte od Boha, a že nepatríte sebe?“ (1 Kor 6, 19). Telá mučeníkov sú exemplárnymi prostriedkami na zjavenie Božej lásky.

Keďže mučeníctvo je vrcholným znakom kresťanského svedectva, každý kresťan je povolaný obetovať sa: kresťanský život je povolaním, ktoré pohlcuje samotnú našu existenciu, pretože obetujeme seba samých, telo i dušu, aby sme sa stali priestorom pre komunikáciu Božej lásky, znakom, ktorý ukazuje na Božieho Syna.

Práve v tomto zmysle lepšie chápeme slová veľkého Jána Krstiteľa, prvého Kristovho svedka: „On musí rásť, a mňa musí ubúdať“ (Jn 3, 30). Podobne ako tento Ježišov predchodca, ktorý nabádal svojich učeníkov, aby nasledovali Krista, ani my nehľadáme „sledovateľov“ pre seba, ale pre Krista. Evanjelium môžeme šíriť ďalej len tak, že vytvárame spoločenstvo, ktoré nás spája v Kristovi. Môžeme to dosiahnuť nasledovaním Ježišovho príkladu v interakcii s inými.

79) Atraktívnosť viery oslovuje ľudí presne tam, kde sú, a takých, akí sú, tu a teraz. Hoci bol Ježiš neznámym tesárom z Nazareta, rýchlo si získal popularitu v celom galilejskom regióne. Keď sa Ježiš so súcitom pozeral na ľudí, ktorí boli ako stádo bez pastiera, hlásal Božie kráľovstvo tým, že uzdravoval chorých a učil zástupy. Aby ho počuli čím viacerí – teda aby mal čo najväčší „dosah“ – často hovoril k zástupom z hory alebo z lode. Aby podnietil „angažovanosť“ niektorých, vybral si z učeníkov dvanástich a všetko im vysvetlil. Potom sa však náhle, na vrchole svojho „úspechu“, stiahol do samoty s Otcem. A o to isté požiadal aj svojich učeníkov: keď mu povedali o úspechu svojej misie, povedal im, aby sa odobrali odpočívať a modliť sa. A keď sa dohadovali, kto z nich je väčší, oznámil im svoje blížiace sa utrpenie na kríži. Jeho cieľom – a to si uvedomili až neskôr – nebolo zvýšiť počet svojich poslucháčov, ale zjaviť Otcovu lásku, aby ľudia, všetci ľudia, mali život a mali ho v hojnosti (porov. Jn 10, 10).

---

⁵⁰ To opisali už starovekí otcovia. Napríklad Tertulián hovoril o mučeníctve ako o príťažlivom. Vo svojej *Apológii* vysvetľuje, že prenasledovanie je nielen nespravodlivé, ale aj zbytočné: „Žiadna z vašich krutostí, nech sú akokoľvek vycibrené, vám neprinesie úžitok; naopak, urobia naše náboženstvo ešte príťažlivejším. Čím častejšie nás kosíte, tým viac nás pribúda; krv kresťanov je semenom nového života. (...) Samotná tvrdošijnosť, proti ktorej brojíte, je pre nás poučením. Vskutku, či nie je ten, kto sa nad ňou zamýšľa, podnietený pýtať sa sám seba, čo je jej základom? A kto po takomto spytovaní neprijme naše učenie?“ Tertulián, *Apológia*, č. 50 (prispôbený preklad).

Ak pôjdeme v Ježišových stopách, musíme si prioritne vyhradiť dostatočný priestor na osobný dialóg s Otcom a zostať naladený na Ducha Svätého, ktorý nám vždy pripomenie, že na kríži sa všetko obrátilo naruby. Vo chvíli najväčšieho prejavu Božej slávy neboli žiadne „lajky“ a takmer žiadni „sledovatelia“! Každý ľudský parameter „úspechu“ je v dôsledku evanjeliovej logiky zrelativizovaný.

80) Toto je naše svedectvo: svedčiť svojimi slovami a životmi o tom, čo urobil iný.⁵¹ V tomto zmysle a len v tomto zmysle môžeme byť svedkami – a dokonca misionármi – Krista a jeho Ducha. To zahŕňa aj našu prítomnosť na sociálnych sieťach. Viera znamená predovšetkým svedčiť o radosť, ktorú nám dáva Pán. A táto radosť vždy žiari na pozadí vďačnej spomienky. Hovoriť iným o dôvode našej nádeje, a to s jemnosťou a úctou (*1 Pt 3, 15*), je znakom vďačnosti. Je to odpoveď človeka, ktorý sa prostredníctvom vďačnosti stáva poslušným Duchu Svätému, a tak slobodným. Tak to bolo v prípade Márie, ktorá sa bez toho, aby to chcela alebo sa o to snažila, stala *najvplyvnejšou influencerkou v dejinách*.⁵² To je vďaka milosti pokory, že nestavia do popredia seba, a tak umožňujú iným stretnúť sa s Kristom, ktorý povedal: „*Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom.*“ (*Mt 11, 29*)

Podľa logiky evanjelia stačí nastoliť otázku, prebudiť hľadanie. Zvyšok je tajomným Božím dielom.

***

81) Ako sme videli, putujeme po „digitálnych cestách“ spolu s priateľmi aj úplne cudzími ľuďmi, snažíme sa vyhnúť mnohým nástrahám na ceste a uvedomujeme si zranených na okraji cesty. Niekedy môžu byť týmito zranenými iní. Inokedy môžeme byť zranení my. Keď sa to stane, zastavíme sa a vďaka životu, ktorý sme prijali vo sviatostiach a ktorý v nás pôsobí, sa toto uvedomenie stáva stretnutím: z postáv alebo obrazov na obrazovke získava zranený človek kontúry nášho blízkeho, brata alebo sestry, a vlastne aj Pána, ktorý povedal: „*Čokoľvek ste urobili jednému z týchto najmenších (...), mne ste urobili*“ (*Mt 25, 40*). A ak sme niekedy aj my zranení, Samaritán, ktorý sa nad nami súciteľne skláňa, má tvár Pána, ktorý sa stal našim blížnym a skláňa sa nad trpiacim ľudstvom, aby uzdravil naše rany. V oboch prípadoch sa to, čo možno začalo ako náhodné stretnutie alebo roztržitá prítomnosť na sociálnych platformách, stáva vzájomnou blízkosťou, stretnutím naplneným milosrdenstvom. Toto milosrdenstvo nám umožňuje už teraz okúsiť Božie kráľovstvo a spoločenstvo, ktoré má svoj pôvod vo Svätej Trojici: skutočnú „zasľúbenú zem“.

82) Potom je možné, že z našej láskyplnej a úprimnej prítomnosti v týchto digitálnych oblastiach ľudského života sa otvorí cesta k tomu, po čom túžili svätí Ján a Pavol vo svojich listoch: k osobnému stretnutiu každého zraneného človeka s Pánovým Telom, Cirkvou, aby sa v osobnom stretnutí srdca so srdcom mohli uzdraviť jeho i naše rany a aby „naša radosť bola úplná“ (*2 Jn 12*).

***

Nech je nám sprievodcom ikona milosrdného Samaritána, ktorý obväzuje rany zbitého človeka tým, že na ne leje olej a víno. Nech je naša komunikácia voňavým olejom na smútok a

⁵¹ Tento odsek bol čiastočne inšpirovaný *Posolstvom pápeža Františka Pápežským misijným dielam* z 21. mája 2020.

⁵² František: apoštolská cesta do Panamy – Vigília s mladými (Campo San Juan Pablo II – Metro Park, 26. január 2019).

dobrým vínom na radosť. Nech náš jas nepochádza z trikov alebo zvláštnych efektov, ale z toho, že sa s láskou, s nehou⁵³stávame bližným tým, ktorých stretávame na ceste zranených.

Vo Vatikáne 28. mája 2023, na Sviatok Zoslania Ducha Svätého.

Paolo Ruffini
prefekt

Lucio A. Ruiz
sekretár

---

⁵³ *Posolstvo Svätého Otca Františka k 48. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, „Komunikácia v službe autentickej kultúry stretnutia“ (24. január 2014).*